

Тема:

НААУ консолідує міжнародну підтримку на захист незалежності адвокатури

с. 3

Звернення РАУ: висновки звіту РЄ щодо проекту профільного закону є неповними

с. 4

Відбулася зустріч керівництва НААУ з Міністром юстиції

с. 5

Огляд ключових рішень РАУ від 14-15 грудня 2017 року

с. 9

ЦЕРКОВНІ АДВОКАТИ УКРАЇНИ КІНЦЯ VII — XVIII СТ.

Побачила світ ще одна книга Центру «Церковні адвокати України кінця VII-XVIII ст. у захисті Православної Церкви в умовах російського централізму», автор — учасниця Всеукраїнського проекту «Історія адвокатури України», який реалізовує Центр, к. і. н., старший науковий співробітник КНУ Світлана Кагамлик. Центр уперше в українській історіографії звернув увагу на феномен церковної адвокатури кінця XVII-XVIII століть та вперше ввів у науковий обіг поняття «церковний адвокат».

Після здобуття Україною незалежності значно актуалізувалися дослідження церковної тематики, мотивовані зростанням впливу Церкви, її дедалі активнішою участю в суспільно-політичних процесах. Протягом 90-х років XX — першої декади XXI століття з'явилася низка наукових студій, які ілюструють різні сфери діяльності Православної Церкви в Україні — від еkleзіології до культурно-освітньої. Зрештою, вивчалася діяльність як окремих церковних інституцій, так і біографістика. Проте з поля зору дослідників випадав механізм захисту інтересів церковних інституцій у судах. Зокрема, білою плямою донині залишалося питання церковної адвокатури доби Гетьманщини (середина XVII-XVIII століть), яке не було об'єктом фахових наукових досліджень». Тому Центр вперше звернув на це увагу, усвідомлюючи беззаперечну наукову новизну даної проблематики і ще від 2013 року було розпочато дослідження цієї теми.

Варто зазначити, що Центр видав у серії «Загальна історія адвокатури» монографію «Адвокати в судочинстві ранньомодерної української держави — Гетьманщини» авторства Віктора Брехуненка та Івана Синяка. Книга Світлани Кагамлик є другим томом цієї серії і логічно доповнює попереднє дослідження аналізом діяльності саме церковних адвокатів. Цим дослідженням вдалося значною мірою заповнити прогалину, проявивши феномен церковної адвокатури кінця XVII-XVIII ст.

Додаткової особливості досліджуваній проблемі надає також той факт, що діяльність в Україні православних адвокатів тривала лише століття. Після секу-

ляризації церковних земель і остаточним поглиненням Росією Гетьманщини ці інститути втратили своє існування.

У книзі вперше представлено цілісне дослідження церковної адвокатури України кінця XVII — початку XVIII століття в історичному контексті, з'ясовано сутність поняття церковного адвоката стосовно цього періоду, простежено його формування та еволюцію в російському імперському просторі, особливості діяльності архієрейських та монастирських адвокатів як на теренах України, так і столичних міст Російської держави на прикладах провідних церковних інституцій.

Змодельовано соціальний портрет і життєві стратегії тогочасного церковного адвоката за допомогою біо-бібліографічних довідок і текстів неопублікованих архівних матеріалів, які предметно доповнюють видання, й на основі цього створено цілісне дослідження на перетині суміжних наук — історії та юриспруденції.

У книзі авторці вдалося показати: формування та еволюцію інституту українських церковних адвокатів у російському імперському просторі; архієрів та їхніх адвокатів в обороні давніх прав Київської Митрополії; адвокатів Києво-Печерської лаври у відстоюванні давніх прав обителі; діяльність церковних адвокатів у захисті правового і матеріального становища Києво-Могилянської академії; представництво монастирських адвокатів у вирішенні земельних спорів;

функції церковних адвокатів та засоби їхньої діяльності; постаті церковних адвокатів та їхні життєві стратегії.

Намагаючись з'ясувати функції архієрейських та монастирських адвокатів (стряпчих) в обороні інтересів Православної Церкви, авторкою обрано провідні тогочасні церковні інституції — Київську митрополичу кафедру, Києво-Печерську лавру та Києво-Могилянську академію, які мали свої особливі привілеї.

У монографії представлено цікавий масив додаткового матеріалу, який допомагає розкрити тему, зокрема йдеться про: «Біо-бібліографічний словник церковних адвокатів», «Базу даних церковних адвокатів кінця XVII-XVIII ст.», «Хронометраж діяльності повірених (на матеріалах Києво-Видубицького монастиря 1762 р.)», «Діяльність церковних адвокатів у документах», опубліковано 60 нововиявлених документів адвокатів того періоду, «Портретна галерея церковних адвокатів, які досягли архієрейського сану».

Отже, у висновках монографії містяться положення про те, що «інститут церковної адвокатури в Україні, починаючи з кінця XVII століття, протягом століття пройшов значну еволюцію. Його представники, функціонуючи у різних формах — чолобитників, стряпчих (архієрейських і монастирських), повірених, депутатів, — по суті виконували одне завдання: представляли інтереси довірених їм церковних установ, єпархії чи монастиря. Проте юридичного оформлення набув саме інститут монастирських повірених, який остаточно сформувався за часів гетьмана Кирила Розумовського. Монастирські адвокати мали низку процесуальних прав, які забезпечували можливість монастиря захищати свої інтереси на різних етапах судового провадження, починаючи від попереднього слідства до прийняття судового рішення та його оскарження.» <...> «Функції тогочасних церковних адвокатів охоплювали різні сфери діяльності — церковно-юридичну, адміністративно-господарську та культурно-просвітницьку, і у їх розпорядженні був численний арсенал засобів для їх виконання. Як адвокати найчастіше були особи, які займали керівні посади в установі, інтереси якої вони представляли. <...> Більшість церковних адвокатів кінця XVII-XVIII ст. здобули найкращу як на ті часи освіту — у Києво-Могилянській академії — і мали високий інтелектуальний рівень».

Важливим і показовим є те, що серед 106 встановлених церковних адвокатів того часу 13 адвокатів досягнули найвищого, архієрейського рівня. Це, зокрема:

— **Варлаам Ясинський** — митрополит Київський, Галицький та всієї Малої Росії (1690—1707);

— **Феодосій Углицький** — архієпископ Чернігівський і Новгород-Сіверський (1692—1696);

— **Іоанн Максимович** — архієпископ Чернігівський і Новгород-Сіверський (1697—1710), митрополит Тобольський і всього Сибіру (1711—1715);

— **Іоасаф Кроковський** — митрополит Київський, Галицький та всієї Малої Росії (1708—1712);

— **Іларіон Кондратковський** — єпископ Переяславський і Бориспільський (1776—1785), архієпископ Новгород-Сіверський і Глухівський (1785—1797), Мстиславський, Оршанський і Могильовський (1797);

— **Стефан Яворський** — митрополит Рязанський і Муромський (1700—1722);

— **Лука Конашевич** — єпископ Великоустюзький і Тотезький (1737—1728), Казанський і Свіязький (1738—1755), Белгородський і Обоянський (1755—1758);

— **Амвросій Дубневич** — архієпископ Чернігівський і Новгород-Сіверський (1742—1750);

— **Варлаам Косовський** — єпископ Іркутський і Нерчинський (1706—1714), Тверський і Кашинський (1714—1720), митрополит Смоленський і Дорогобузький (1720—1721);

— **Аггей Колосовський** — єпископ Белгородський і Обоянський (1773—1792);

— **Сильвестр Кулябка** — єпископ Костромський і Галицький (1745—1750), архієпископ Санкт-Петербурзький і Шліссельбурзький (1750—1761).

При підготовці книги використано розлогу джерельну базу завдяки опрацюванню фондів Центрального державного історичного архіву України у м. Києві (головним чином, фондів Києво-Печерської лаври та інших київських монастирів, Київської духовної консисторії, Київської губернської канцелярії); Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (колекції київських монастирів, Київської духовної академії тощо). Також було ґрунтовно вивчено широкий спектр опублікованих джерел, зокрема корпусні багатотомні видання документів з церковно-історичної тематики.

Результати дослідження апробовані на міжнародних, всеукраїнських конференціях та круглих столах, мають широке практичне значення для адвокатів, юристів, істориків, науковців, церковних діячів, викладачів та студентів, а також важливі для викладання історії України та історії Української Православної Церкви, історії адвокатури України тощо.